

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO PRODUKTO ŽENKLO IR LABANORO REGIONINIO PARKO PRODUKTO ŽENKLO SUTEIKIMO PREKĖMS IR GAMINTOJAMS KRITERIJAI

Įvadas

Aukštaitijos nacionalinis parkas unikalus savo ežeringo kalvyno kraštovaizdžiu, didele gamtine įvairove ir vienu seniausių Lietuvoje kultūriniu palikimu.

Ledyno suformuotas ežeringas kalvynas susideda iš tarpusavy susijungiančių (rininių) ežerų ir tarp jų įsiterpusių kalvagūbrių. Vaizdingiausias iš jų yra Šiliniškių kalvagūbris su išskirtine panorama garsėjančiu Ladakalniu ir istoriniu Ginučių Papiliakalnės piliakalnio kompleksu. Parke tyvuliuoja 127 ežerai, tarp kurių giliausias Lietuvoje Tauragno ežeras. Jie duoda pradžia Nerį ir Nemuną maitinančiai Žeimenos upei.

Išraiškingas reljefas ir per tūkstančius metų žmogaus ūkinės veiklos įtakoje susiformavęs kultūrinis kraštovaizdis nulėmė gamtinių sąlygų, o tuo pačiu ir rūšių įvairovę. Parke fiksuotos daugiau kaip 4,5 tūkstančio augalų, grybų ir gyvūnų rūšių, iš kurių 195 įrašytos į Lietuvos raudonąją knygą. Viena vertingiausių žmogaus veiklos menkai paveiktų gamtinių teritorijų yra Ažvinčių sengirė. Balušo ežeras unikalus savo sala su ežeriuku ir paežerėse augančiomis laukinėmis orchidėjomis, iš kurių įspūdingiausia – klumpaitė.

Kultūros paveldas pasižymi didžiausia Lietuvoje priešistorinių gyvenviečių ir pilkapynų gausa, ištisą gynybinę sistemą sudarančiais Tauragnų, Taurapilio, Sėlos, Ginučių, Papiliakalnės, Puziniškio piliakalniais ir Rėkučių gynybiniu įtvirtinimu, tradicinį planą išlaikiusiais Strazdų, Šuminių, Varniškių, Vaišnoriškės ir Salų padrikaisiais kaimais. Palūšės Šv. Juozapo parapiinės bažnyčios kompleksas – Aukštaitijos nacionalinio parko architektūros įžymybė, pavaizduota nacionalinio parko emblemoje. Dėl gamtinių sąlygų Meironų kaime susiformavo unikali Sekminių šventės tradicija. Stripeikiuose įsikūrusiame Bitininkystės muziejuje prigijo medkopio pabaigos šventė. Palūšė garsėja vandens turizmo tradicijomis, kurios siekia daugiau kaip 50 metų. Čia pradėjus kelionę, galima nusiirti net iki Baltijos jūros.

Labanoro regioninis parkas gamtiniu požiūriu yra viena vertingiausių saugomų teritorijų Lietuvoje. Parko gamtiniuose draustiniuose ir rezervatuose aptinkama itin daug saugomų augalijos ir gyvūnijos rūšių, vertingų buveinių. Girutiškio rezervatas paskelbtas tarptautinės reikšmės šlapyne, kurioje aptinkamas parko simbolis – erelis žuvininkas. Didžiulėje Rytų Aukštaitijos teritorijoje besidriekianti Labanoro giria yra tankiausiu ežerų tinklu Lietuvoje pasižyminti miškinga teritorija. Čia auga pušynai, išgarsėję ir už Lietuvos ribų: išlakios Labanoro pušys buvo ypač vertinamos caro Petro I-ojo laikais ir naudotos laivų stiebų gamybai.

Labanoro girioje pasislėpusiems kaimeliams būdinga paprasta, bet praktiška medinė architektūra. Kaimų planavimą sąlygojo natūrali gamta – miškai, ežerai, pelkės. Tai rodo pavadinimai, kurie dažniausiai susiję su įvairiais gamtiniais objektais – Tetervinė, Vilkasalė, Ažubaliai. Nuo seno Labanoro apylinkės garsėja Labanoro dūda – Lietuvoje išskirtinai tik su šiuo kraštu siejamu muzikos instrumentu, skambėjusiu tradicinių kalendorinių švenčių, turgaus dienomis.

Susitikti su žvaigždėmis naktiniame parko danguje kviečia vienintelis pasaulyje etnokosmologijos muziejus bei šalia įsikūrusi Molėtų astronomijos observatorija, turinti didžiausią teleskopą Šiaurės Europoje. Čia susipažinsite su žmogaus ir dangaus šviesulių sąsaja, jų įtaka tradicinei gyvensenai ir žmogaus pasaulėžiūrai. Norint pamatyti kalvotas regioninio parko reljefo formas, verta aplankyti Maldžiūnų, Panatryčio ir kitus geomorfologinius draustinius. Aiseto, Mažųjų Siaurių, Alnio pusiasaliai dėl savo savitumo paskelbti gamtos paveldo objektais. Tačiau

juos savo grožiu lenkia Ščiūrio ragas – ilgas ir itin siauras pusiasalis, skiriantis Baltųjų ir Juodųjų Lakajų ežerus.

Lankytojas, kuris naudojasi saugomoje teritorijoje teikiamomis paslaugomis, yra palankus ekonominis veiksnys, tačiau yra labai svarbu, kad čia būtų teikiamos išskirtinės paslaugos, suteikiančios lankytojui galimybę atitrūkti nuo kasdienybės, šurmulio, turinčios regiono kultūrinį išskirtinumą, todėl yra būtina pasiūlyti ne tik aplankyti Aukštaitijos nacionalinio parko (toliau – ANP) ir Labanoro regioninio parko (toliau-LRP) vertybes, bet ir būtina atkreipti dėmesį, kad lankytojų poveikis nebūtų kenksmingas biologinei įvairovei, kultūros paveldui, kad nekeltų nepatogumų vietos gyventojams, nebūtų pažeista jų privati erdvė ir teisė į ramų gyvenimą.

Norint tai pasiekti, reikia labai nedaug – pagarbos ir atsakomybės saugomoms vertybėms, žmogui, lankytojui, tačiau kol tai yra siekiamybė – saugomų teritorijų produkto ženklas yra tarpinis etapas, padėsiantis lankytojui, vartotojui atrasti vertybes, paslaugų teikėjui užsitarnauti klientų pasitikėjimą, o visiems kartu – ateities kartoms išsaugoti vertingiausias ANP ir LRP kraštovaizdžius, turtingus gamtinėmis ir kultūros paveldo vertybėmis.

ANP ar LRP produkto ženklą suteiks nepriklausoma nuo paslaugų tiekėjų ANP ir LRP direktoriaus įsakymu sudaryta ženklo suteikimo taryba (toliau - Taryba), kuri vertins paslaugų tiekėjų ir produktus, atsižvelgiant į kriterijus, kurie parengti remiantis šiais vertybiniais principais:

- veikla neprieštaruoja ANP ir LRP tikslams;
- autentiškumas, išskirtinumas;
- atsižvelgimas į Rytų Aukštaitijos regiono kultūros paveldą, tradicijas;
- gamybos procesai nekenksmingi gyvajai gamtai ir biologinės įvairovės vertybėms, palankūs žmogaus sveikatai;
- prisidės prie vietos bendruomenės raidos ir jos veiklos palaikymo.

Ženklo naudotojui suteikiama teisė naudoti ženklą rinkodaros tikslais ir jį naudoti išorinėje reklamoje. Ženklo naudojimo teisėtumą užtikrina ANP ir LRP direkcijos išduotas pažymėjimas, kuriame nurodoma, kokioms prekėms yra suteiktas ženklas ir galiojimo terminas.

Ženklo suteikimo kriterijai

Ženklas suteikiamas fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie yra deklaravę savo gyvenamąją, veiklos vietą ar teikia paslaugas, pardavinėja produktus ANP ir LRP ribose, taip pat šiose besiribojančiose seniūnijose: Ignalinos, Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Jonišio, Sarių, Luokesos ir Suginčių

Ženklo suteikimo kriterijai yra skirstomi į privalomus ir siekiamus:

Privalomus kriterijus turi atitikti gamintojas arba prekė paraiškos vertinimo metu, prieš pasirašant ANP arba LRP produkto ženklo naudojimo sutartį. Tik atitikus privalomus kriterijus, bus suteikiama teisė naudoti ANP arba LRP produkto ženklą penkerių metų laikotarpiu. Šiam terminui pasibaigus, ženklo turėtojas turės iš naujo įrodyti atitikimą privalomiems kriterijams, kurie per šį laikotarpį gali būti pakoreguoti.

Siekiami kriterijai apima sąlygas, kurios neturi būti įvykdytos sutarties pasirašymo metu, tačiau yra pageidaujama, kad jų būtų siekiama, pratęsiant, atnaujinant ANP arba LRP produkto ženklo naudojimo sutartį.

Privalomi kriterijai

Žemės ūkio produktų gamintojais turi būti ūkininkai, žemės ūkio bendrovės, kooperatinės bendrovės (kooperatyvai), asociacijos ar kiti žemės ūkio veiklos subjektai, atitinkantys šiuos

keliamus reikalavimus:

- pasirašydamas ženklo suteikimo sutartį, žemės ūkio produktų gamintojas deklaruoja pritarimą ANP ir LRP tikslams ir įsipareigoja vykdyti veiklą, kuri būtų palanki biologinei įvairovei ir tradiciniam saugomam kraštovaizdžiui;
- turi turėti nuosavybės teisę arba nuomojamą valdą, kuri įregistruota ANP arba LRP teritorijoje ar besiribojančiose seniūnijose: Ignalinos, Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Joniškio, Sarių, Luokesos ir Suginčių;
- privalo laikytis ženklo suteikimo sutartyje nurodytų įsipareigojimų ne mažiau kaip penkerius kalendorinius metus;
- žemės ūkio naudmenos ir pasėliai turi būti tvarkomi laikantis specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų bei Aukštaitijos nacionalinio parko planavimo schemos arba Labanoro regioninio parko planavimo schemos ir tvarkymo plano reikalavimų;
- deklaruoti, kad ne mažiau kaip 2 metus iki paraiškos pateikimo termino neturi administracinių nuobaudų dėl aplinkos apsaugos, elgesio su gyvūnais, augalų saugos normų nesilaikymo.

Miško, pievų, pelkių, gėlųjų vandenų (gėrybės kurios nėra specialiai auginamos) produktų gamintojas, turi atitikti šiuos keliamus reikalavimus:

- pasirašydamas ženklo suteikimo sutartį, žemės ūkio produktų gamintojas deklaruoja pritarimą ANP ir LRP tikslams ir įsipareigoja vykdyti veiklą, kuri būtų palanki biologinei įvairovei ir tradiciniam saugomam kraštovaizdžiui;
- turi būti vietos gyventojas, ar vietos įmonė, t.y. deklaruoti savo gyvenamąją vietą, ar veiklą vykdančias ANP arba LRP ir besiribojančių Ignalinos, Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Joniškio, Sarių, Luokesos ir Suginčių seniūnijų teritorijose;
- gamtos vertybės turi būti surinktos, sumedžiotos, sugautos nepažeidžiant laukinės gyvūnijos, laukinės augmenijos įstatymų, laukinės augalijos išteklių naudojimo tvarkos, miško lankymo, Aukštaitijos nacionalinio parko arba Labanoro regioninio parko lankymo taisyklių ir kitų susijusių teisės aktų;
- nerinkti pakelėse, netoli miestų, gamyklų, degalinių, trąšų ar cheminių medžiagų sandėlių, elektrinių, geležinkelių, sąvartynų, fermų;
- deklaruoti, kad ne mažiau kaip 2 metus iki paraiškos pateikimo termino neturi administracinių nuobaudų dėl laukinės gyvūnijos, laukinės augmenijos įstatymų, miško lankymo, ANP arba LRP lankymo taisyklių, higienos normų ir kitų susijusių teisės aktų pažeidimų.

Amatininkai, užsiimantys tradiciniais verslais saugomose teritorijose, turi atitikti šiuos keliamus reikalavimus:

- ♣ pasirašydamas ženklo suteikimo sutartį, amatininkas deklaruoja pritarimą ANP ir LRP tikslams ir įsipareigoja vykdyti veiklą, kuri būtų palanki jų įgyvendinimui;
- ♣ turi turėti tradicinių amatų meistro sertifikatą arba gaminami produktai turi turėti tautinio paveldo produkto sertifikatą, išduotą remiantis Tautinio paveldo produktų, tradicinių amatų mokymo programų, tradicinių mugių sertifikavimo, tradicinių amatų meistrų sertifikavimo ir atestavimo taisyklėmis (Žin., 2008, Nr. [66-2508](#))
- ♣ tradicinis verslas turi būti paveldėtas iš praeities ir pripažintas per istorinį Lietuvos ar Rytų Aukštaitijos etnografinio regiono raidos laikotarpį ne mažiau kaip 100 metų arba perduodamas iš kartos į kartą, ne mažiau kaip per 3 kartas;
- ♣ gaminamas naudojant rankų darbą, senąsias gamybos technologijas – įrankius, padargus, įrenginius, tradicines žaliavas, arba pagaminti naujomis technologijomis, tačiau

- atitinkančiomis senąsias ir išsaugant unikalias tradicines gaminių savybes ir sudėtį;
- ▲ deklaruoti, kad ne mažiau kaip 2 metus iki paraiškos pateikimo termino, neturi administracinių nuobaudų dėl aplinkos apsaugos, sąžiningos prekybos normų nesilaikymo.

Ženklas suteikiamas nemokamai 5 metų laikotarpiui. Po to, jeigu ženklą suteikiančios institucijos bus nuspręsta kitaip, gali būti nustatytas ženklo valdymo mokestis. Ženklo suteikimas įforminamas ANP ir LRP direkcijos ir gamintojo sutartimi.

Kitiems produktams, nepatenkantiems į išvardintų kategorijų sąrašus, gali būti suteiktas ANP arba LRP produkto ženklas, jeigu Taryba pripažįsta, kad tokia produkcija turi akivaizdžią naudą ANP arba LRP tikslams įgyvendinti, tačiau tokiu atveju turi būti nustatyti kriterijai, kuriais remiantis buvo priimtas ženklo suteikimo sprendimas.

Siekiami kriterijai

Ženklo naudotojas pasirengia planą, kaip bus įgyvendinami siekiami kriterijai. Kas penkeri metai atnaujinant saugomų teritorijų ženklo naudojimo sutartį, ženklo naudotojas turi būti įgyvendinęs ne mažiau kaip 2 kriterijus iš siekiamų kriterijų sąrašo:

1. Daugiau kaip pusė parduodamų gaminių yra tautinio paveldo produktai.
2. Aplinkai palankaus verslo kriterijai:
 - Gamintojas turi pasirengęs ir pasitvirtinęs aplinkosauginės vadybos taisyklės¹ ir jų laikosi;
 - Patalpų šildymui naudoja (ne mažiau kaip 10 proc.) atsinaujinančius energijos šaltinius.
3. Aktyviai dalyvauja ANP arba LRP vietos bendruomenių veikloje, taip pat profesinių tinklų, kurių tikslas platesnis, išsamesnis ANP ir LRP vertybių viešinimas, veiklose.
4. Samdomi darbuotojai yra supažindinti su aplinkosaugos tikslais ANP arba LRP ir atsakingo elgesio principais..
5. Taiko žaliųjų pirkimų kriterijus, įsigyjant prekes, medžiagas (ne mažiau nei 30 proc. nuo visų vykdomų pirkimų).
6. Žemės ūkio produkcijos perdirbėjas ne mažiau nei 30 proc. produktų, medžiagų įsigyja iš vietos² gamintojų.
7. Dalyvauja bendroje su ANP ir LRP direkcija veikloje, aktyviai dalyvauja planuojant ANP ir LRP strategines kryptis, veiklas.
8. Prisideda prie vietos bendruomenės raidos.
9. Ne mažiau kaip 50 proc. samdomų darbuotojų yra vietos gyventojai³.
10. Verslas registruotas savivaldybėje, kurioje vykdoma veikla.
11. Nešališko, nediskriminacinio, teisingo darbuotojų samdymo principo įgyvendinimas.
12. Rūpinasi darbuotojų socialiniu saugumu, nepalaiko korupcinių veikų.

¹ Šios taisyklės turi apimti užduotis organizacijos personalui atsakingai elgtis organizacijoje, t.y. patikrinti, ar išjungti nenaudojami elektros prietaisai, ar sandarūs vandens čiaupai, nespausdinti bereikalingos korespondencijos, spausdinti ant dviejų popieriaus pusių, rūšiuoti atliekas.

² Vietos gamintojas – veiklą vykdančias ANP arba LRP ribose ir Ignalinos raj., Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Jonišio, Sarių, Luokesos, Suginčių seniūnijose

³ Deklaravę savo gyvenamąją vietą ar veiklą vykdančias ANP arba LRP ribose ir Ignalinos raj., Kazitiškio, Linkmenų, Saldutiškio, Tauragnų, Kaltanėnų, Švenčionėlių, Labanoro, Mindūnų, Inturkės, Čiulėnų, Jonišio, Sarių, Luokesos, Suginčių seniūnijose

Įgyvendinimo kontrolė

Ženklo naudojimo teisėtumo ir kriterijų laikymosi kontrolę vykdo Taryba. Gamintojas gauna teisę naudoti ANP arba LRP produkto ženklą penkerių metų laikotarpiui. Kiekvienam naujam laikotarpiui gamintojas pateikia atnaujintą paraišką ženklui gauti, kurią, kaip ir atitikimą ženklo suteikimo kriterijams, tikrina Taryba.

Kai, patikrinus ženklo naudotojo veiklą, yra randama neatitikimų kriterijams, kurie buvo deklaruoti ženklo suteikimo metu, ženklo naudotojas yra prašomas per 1 mėnesį ištaisyti pažeidimus ir apie tai informuoti įgaliotą instituciją. Jei nurodyti pažeidimai nėra ištaisomi, teisė naudoti ženklą yra atimama, ir gamintojas turi iš naujo teikti paraišką ženklui gauti.

Už neteisėtą ANP arba LRP produkto ženklo naudojimą yra numatoma administracinė atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisių pažeidimų kodeksą.
